

Of Fathers, Sons, Teachers & Students: Mesorah in the Writings of R' Soloveitchik (Part 1)

*"Some talmidim look upon me as they look upon any other teacher,
simply as a technician. It is a world I do not wish to know."*

-The World of Rabbi Joseph B. Soloveitchik (pg. 243)

(1) רמב"ם (ספר המצות, עשה #יא)

מצוה יא - היא שצונו ללמוד חכמת התורה וללמדה וזהו שנקרא תלמוד תורה והוא אמרו ושנתם לבניך ולשון ספרי לבניך אלו תלמידך וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמידים קרוים בנינים שנאמר ויצאו בני הנביאים:

(2) רמב"ם (הל' יסודי התורה א:ה)

(ה) אלו שהם מבקשין להתנבא הם הנקראים בני הנביאים ואע"פ שמכוונים דעתם אפשר שתשרה שכינה עליהן ואפשר שלא תשרה:

(3) ספר מלכים ב' פרק ד פסוק א

(א) וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי הַנְּבִיאִים צָעָקָה אֶל אֱלִישָׁע לֵאמֹר עֲבָדְךָ אִישִׁי מֵת וְאַתָּה יָדַעְתָּ פִּי עֲבָדְךָ הֲיָה יָרָא אֶת ה' וְהִנְשָׂה בָּא לְקַחַת אֶת שְׁנֵי יְלָדָי לוֹ לְעֲבָדִים:

(4) רש"י (שם)

כל בני הנביאים שבמקרא, תרגומו: תלמידי נבייא.

(5) ספר מלכים ב' פרק ב פסוקים יא-יב

(יא) וַיְהִי הַמָּה הַלְכִים הַלֹּךְ וְדָבַר וְהִנֵּה רָכַב אִשׁ וְסוּסֵי אִשׁ וַיִּפְרְדּוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם וַיַּעַל אֵלָיוּ בְּסַעְרָה הַשָּׁמַיִם:
(יב) וְאִלְיָשָׁע רָאָה וְהוּא מְצַעֵק אָבִי אָבִי רָכַב יִשְׂרָאֵל וּפְרָשָׁיו וְלֹא רָאָהוּ עוֹד וַיִּחְזַק בְּבִגְדָיו וַיִּקְרַעֵם לְשָׁנָיִם קָרְעִים:

(6) רד"ק (שם)

אבי אבי - כתרגומו רבי רבי וכן תלמידי הנביאים נקראו בני הנביאים:

(7) ספר ישראל קדושים (אות ז') [מאת הרב צדוק הכהן מלובלין זי"ע]

ופעם ראשון שנזכר בתורה מלת קדושה הוא אצל יום השבת מיד בבריאת העולם בפרשת בראשית (ב', ג') ויברך וגו' ויקדש אותו. וקיבלתי שבכל דבר וענין במקום שמלה זו נזכר פעם ראשונה בתורה שם הוא שורש הענין. וכן שורש הקדושה שישנו בעולם הוא קדושת יום השבת שהיא קדושה קביעה וקיימת שקבע השם יתברך בעולמו זמן מיוחד לברכה וקדושה שבירכו וקידשו.

(8) ספר בראשית פרק ד פסוקים כ-כא

(כ) וַתֵּלֶד עֵדָה אֶת יָקֵל הוּא הָיָה אָבִי יֵשָׁב אֶהָל וּמִקְנָה: (כא) וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל הוּא הָיָה אָבִי כָל תְּפֹשׁ כְּנֹר וְעֹגֵב:

(9) רש"י על בראשית פרק ד פסוק כ'¹

(כ) אבי יושב אהל ומקנה - הוא היה הראשון לרועי בהמות במדברות ויושב אהלים חדש כאן וחדש כאן בשביל מרעה צאנו וכשכלה המרעה במקום זה הולך ותוקע אהלו במקום אחר. ומדרש אגדה בונה בתים לעבודת כוכבים כמה דאת אמר (יחזקאל ח) סמל הקנאה המקנה וכן ואחיו תופש כנור ועוגב לזמר לעבודת כוכבים:

¹ וברוך שכיוונו לדעת גדולים, שמצאתי כתוב בספר תורה תמימה (במדבר, ג:א) וז"ל, והנה לא נתבאר מה שייכות יחס התוארים אב וכן לרב ותלמיד, ונראה שהוא ע"ד לשון הכתוב בפ' בראשית הוא היה אבי יושב אוהל ומקנה, הוא היה אבי כל תופש כנור ועוגב, שענינם שהמציאו ענין ישיבת אוהלים ומקנה וחכמת הנגינה בכלי זמר, ומבואר מזה, דמי שממציא דבר חכמה נקרא אב לה, מפני שהוא מולידה, וממילא מי שמקבל ממנו למוד אותו הדבר הרי הוא אליו ביחס בן, עכ"ל.

(10) תלמוד בבלי מסכת עירובין דף ע עמוד ב

...יורש כרעיה דאבוה הוא

(11) ספר במדבר פרק ג פסוק א-ב

(א) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמִשֶׁה בְּיוֹם דְּבָר ה' אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי: (ב) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֵן נָדָב וְאָבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר:

(12) פירוש רש"י (שם), [וכן בפ"י רבינו בחיי (שם)]²

(א) ואלה תולדות אהרן ומשה - ואינו מזכיר אלא בני אהרן ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו: ביום דבר ה' את משה - נעשו אלו התולדות שלו שלמדן מה שלמד מפי הגבורה:

(13) גור אריה (שם, אות א') [מאת המהר"ל מפראג זצ"ל]

[א] ביום דבר ה' אל משה נעשו אלו תולדות שלו. דאם לא כן, מה ענין "דבר ה'" לכאן. ואף על גב שגם אחר כך נעשו תולדות לו, שהרי תמיד היה מלמד אותם, קא משמע לן דאפילו לא למדו רק דבר אחד נעשו אליו תולדות, ולפיכך כתב "ביום דבר ה'" נעשו אליו תולדות.

(14) שו"ע אבן העזר סימן א' סעיף א'

[א] חייב כל אדם לישא אשה כדי לפרות ולרבות. וכל מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאלו שופך דמים, וממעט את הדמות, וגורם לשכינה שתסתלק מישראל. הגה: וכל מי שאין לו אשה שרוי בלא ברכה, בלא תורה כו' ולא נקרא אדם. וכיון שנשא אשה עונותיו מתפקקים, שנאמר: מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מאת ה' (משלי יח, כב).

(15) הגהות חכמת שלמה (שם) [מאת הרה"ג רב שלמה לוריא זצ"ל]³

נסתפקתי במי שגידל יתום ויתומה בתוך ביתו אם נחשב זה קיום פרו ורבו, כיון דאחז"ל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו כאלו ילדו, א"כ יש לומר דהוי נמי כאלו קיים פרו ורבו, או עכ"פ אינו דומה לולד ממש ולא קיים בזה פרו ורבו? ולכאורה נראה דזה תלוי בפלוגתא הדרישה עם הט"ז ביו"ד (סימן רמ"ב).⁴ דדעת הדרישה דכל מקום דנאמר כאלו אין המוקש שוה אל מי שמקיש לו והט"ז חולק דהוא שוה ממש ולכך ה"נ להדרישה כיון דאינו שוה ממש ולכך נהי דאמרינן דהוי כאלו ילדו, מ"מ אינו לידה ממש, ואינו יוצא בה ידי פרו ורבו. אבל להט"ז שהוא שוה ממש, אז יוצא בה ידי פרו ורבו. מיהו אף להדרישה מ"מ הוי רק אם לא הוליד כלל, אבל אם הוליד ומתו וגידל יתום ויתומה ודאי קיים פרו ורבו. דממ"נ אם בעינן לידה הרי הוליד ממש ואף דלא גדלם הרי הגדיל יתום ויתומה ונהי דלא הוליד עכ"פ גידל ויוצא ממ"נ כן נראה לי נכון לדינא ודו"ק:

(16) פחד יצחק (שבועות, מאמר כט) [מאת הרה"ג רב יצחק הוטנר זצ"ל]⁵

בש"ע יו"ד סימן רמ"ה נפסקה ההלכה שחובה על כל חכם ללמד תורה לתלמידים. ובביאור הגר"א שם ציין לברייתא דספרי על הכתוב דושננתם לבניך אלו התלמידים. ואחר כך ציין הגר"א לכמה מאמרי חז"ל בגמרא ובמדרישים המדברים בשדל מעלתו של מפרנס מתורתו לאחר, יעוין שם. ומסדר ציוניו של הגר"א נראה לודן דמקודם העתיק את

² ע' רמב"ן (שם) [וכמותו כתבו הרשב"ם, והדעת זקנים מבעלי התוס' (שם)] שתיירץ לא כדברי רש"י, ואמר שהדגיש כאן התורה תולדות עמרם, שהם משה ואהרן, ובראשונה ספרה התורה איך שבני אהרן הכהנים משוחים ונבדלים משבט לוי הקדוש להיותם קדש קדשים, ובפסוק כ"ז למטה, גמרה התורה סיפור תולדות משה. ובעל הכתב והקבלה דחק דברי הרמב"ן בשתי ידיו, ואמר שאין זה אלא סיכום לפקודת בני ישראל לפי תולדותם ע"י אהרון ומשה. וע"ע באור החיים הקדוש [וכן איתא בכלי יקר (שם)] שכתב שנקראו תולדות משה כיון שהוא התפלל בעדם אחר חטא העגל וחיו.

³ ע"ע שו"ת אגרות משה (חלק אבן העזר ד:סד:ב), וכן בשו"ת ציץ אליעזר (ו:מ:כא) לגבי ענין "Adoption"

⁴ דנחלקו שם אם דברי הטור (ביו"ד, סי' ר"מ) ש"כבודו ומוראו של אביו כמו כבוד ומורא השם" הם השוואה של ממש (הט"ז) או אם זה רק דוגמה בעלמא (הדרישה).

⁵ ע' הגהות של הרב יהושע דוד הרטמן (אות ג') שכתב לשלב דברי המהר"ל לדברי הרב הוטנר באופן נפלא, ודבריו הם דברים של טעם.

דברי הספרי, שהם עיקר הדין ומקור החובה ללמד תורה לתלמידים. ועיקר הדין בזה הוא דוקא להעמיד תלמידים מובהקים. דבוראי, אין התלמידים קרואים בנים אלא כשהם תלמידים מובהקים. ושוב הוסיף הגר"א על זה בציוניו להורות שאביזריהו דמצוה זו, היא ללמד תורה עם כל אדם. וממוצא דבר אנו למדים כי בסדר מצות הרבצת תורה, הנה העמדת תלמיד מובהק אחד, קודמת היא להעמדת כמה וכמה תלמידים שאינם מובהקים.

(17) ספר שמות (פרק יב פסוק מז)

(מג) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כֹּל בֶּן נָכָר לֹא יֵאכַל בוֹ :

(18) פירוש רש"י (שם)

כל בן נכר - שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים. ואחד נכרי ואחד ישראל מומר במשמע (מכילתא):

(19) ארץ הצבי (דברים)

בש"ס גיטין (נה): אקמצא ובר קמצא חריב ירושלים. כבר הקשו מה חייב קמצא בזה? ונראה דהנה המהרש"א כתב שם, דקמצא היה בנו של קמצא, עי"ש, ובן הוא פנימיות האב, כמוש"כ במק"א, והוא מרמז דגם קמצא רחמי' לא היה רק בחיצוניות, ולא בפנימיותו, וע"כ בנו בר קמצא שהיה הפנימיות שלו הוי בעל מחלוקת. נמצא דגם קמצא היה חייב משום שלא היה אוהבו בשלימות, שמזה נצמח בר קמצא.

(20) ישמח משה (תולדות)

בן נאמר על שמתייחס אחריו, כמו שאמר החכם מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו. ועל כן לא נאמר בשום מקום אברהם בן תרח, רק תרח הוליד את אברהם (בראשית יא כז), וכן לא נאמר ואלה תולדות עשו בן יצחק כמו שנאמר בישמעאל ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם (שם בראשית כה יב), לפי שעשה תשובה בסוף ימיו (ב"ב ט"ז ע"ב). והנה בן משמעו מתייחס אחריו, וגם יתכן לומר על תלמוד בן, כמו שנקראו תלמידי הנביאים בני הנביאים (מלכים ב' ג), וכמו את הנפש אשר עשו בחרן (בראשית יב ה, עיין סנהדרין צ"ט ע"ב).

(21) מדרש בראשית רבה פרשה עו פסקה ד

(ד) ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק הא לעשו לא אלא הבוחר בדרכיהם והעושה כמעשיהם אני מתקיים עליו מי שאינו בוחר בדרכיהם ואינו עושה כמעשיהם איני מתקיים עליו

(22) ליקוטי אמרים תניא, פרק ב

ונפש השנית בישראל היא חלק אלוה ממעל ממש כמ"ש ויפח באפיו נשמת חיים ואתה נפחת בי וכמ"ש בזהר מאן דנפח מתוכיה נפח פי' מתוכיותו ומפנימיותו שתוכיותו ופנימיותו החיות שבאדם מוציא בנפיתו בכח: כך על דרך משל, נשמות ישראל עלו במחשבה כדכתיב בני בכורי ישראל בנים אתם לה' אלהיכם פי' כמו שהבן נמשך ממוח האב כך כביכול נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו וחכמתו ית' דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעה אלא הוא וחכמתו א' וכמ"ש הרמב"ם שהוא המדע והוא היודע כו' ודבר זה אין ביכולת האדם להבינו על בוריו כו' כדכתיב החקר אלוה תמצא וכתוב כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו' ואף שיש רבבות מיני חלוקי מדרגות בנשמו' גבוה על גבוה לאין קץ כמו גודל מעלת נשמות האבות ומשה רבינו ע"ה על נשמות דורותינו אלה דעקבי משיח' שהם בחי' עקביים ממש לגבי המוח והראש וכן בכל דוד ודוד יש ראשי אלפי ישראל שנשמותיהם הם בחי' ראש ומוח לגבי נשמות ההמון וע"ה וכן נפשות לגבי נפשות כי כל נפש כלולה מנפש רוח ונשמה מכל מקום שרש כל הנפש רוח ונשמה כולם מראש כל המדרגות עד סוף כל דרגין המלוּבש בגוף עמי הארץ וקל שבקלים נמשך ממוח העליון שהיא חכמה עילאה כביכול כמשל הבן הנמשך ממוח האב שאפי' צפרני רגליו נתהוו מטפה זו ממש ע"י שהייתה תשעה חדשים בבטן האם וירדה ממדרגה למדרגה להשתנות ולהתהוו' ממנה צפרנים ועם כל זה עודנה קשורה ומיוחדת ביחוד נפלא ועצום במהותה ועצמותה הראשון שהיתה טפת מוח האב וגם עכשיו בבן יניקת הצפרנים וחיותם נמשכת מהמוח שבראש כדאיתא בגמ' [נדה שם] לובן שממנו גידים ועצמות וצפרנים [וכמ"ש בע"ח שער החשמל בסוד לבושים של אדם הראשון בגן עדן שהיו צפרנים מבחי' מוח תבונה] וככה ממש כביכול בשרש כל הנפש רוח ונשמה של כללות ישראל למעלה בירידתו ממדרגה למדרגה על ידי השתלשלות העולמות אבי"ע מחכמתו ית' כדכתיב כולם בחכמה עשית נתהוו ממנו נפש רוח ונשמה של עמי הארץ ופחותי הערך ועם כל זה עודנה קשורות ומיוחדות ביחוד נפלא ועצום במהותן

ועצמותן הראשון שהיא המשכת חכמה עילאה כי יניקת וחירו' נפש רוח ונשמה של עמי הארץ הוא מנפש רוח ונשמה של הצדיקים והחכמים ראשי בני ישראל שברורם :

(22) The Rav (The world of Rabbi Joseph B. Soloveitchik pg. 241-243)

Related by the Rav during a Sheva Berakhot talk in honor of David and Rona Holzer at the home of Rabbi and Mrs. Emanuel Holzer, March 27, 1979.

The relationship of a talmid [student] and rebbe [teacher] plays an important role in my life. I have only two daughters and one son. My son is also my talmid, and so are my daughters. The basic relationship between me and my children is that of teacher and student, and not so much of father and child. I was brought up in an environment where the basic—and this is expressed in my ma'amarim [essays]—was not the biologically justified relationship of father and son. Sometimes we have in common nothing else but the genetic code. The Torah respected this relationship, which is the common denominator between people. Science calls this relationship the genetic code. However, there is a higher relationship, and that is the kinship of rebbe and talmid. This relationship has nothing to do with the genetic code because they have two different genetic codes. But there is a certain sense, what shall I say, of identification. When I teach young boys, no matter how complicated the sugya is, I try to pass on to them more than just knowledge. I pass on to them not only the knowledge, the abstractions and the concepts of the halakhah, but also something that I experience, something personal, something intimate, a part of myself. I try to pass all this on to my talmidim. Some receive it, some accept it. Some cannot accept it, because the modern American and European Western man has never known what the relationship between talmid and rebbe means. He has never understood Judaism...Perhaps they understood the relationship between master and disciple. I do not know. However in Yahadus, this relationship is the foundation of the Torah she-be'al peh [Oral Tradition] and the great mesorah. It is the heart of a great tradition which one generation passes on to the next generation. By passing on this message, the first generation gives itself to the second generation. There is a merger, so to say, an existential merger of the generations throughout the ages and the millennia. I cannot establish this relationship with every talmid. Some talmidim resist it. They look upon me as they look upon any other teacher, simply as a technician. While they are in class and I am explaining the sugya, they are pretty good students at times. However, once the Gemara is closed and they are outside the classroom, they do not recognize me. It is a world which I do not wish to know. However, some talmidim, who have sensitive hearts as well as sensitive minds sustain the relationship between talmid and rebbe.